

CENTURIA
Quarta
QUÆSTIONUM

ILLUSTRIMUM PHI-
LOSOPHICARUM

In inclytâ VVittebergensi Academia

publicis disputationum exercitijs

Sub præsidio

M. Jacobi Martini Profefs.

publici discussarum.

WITTEBERGÆ,

Excudebat Martinus Henckelius, Sumptibus

Pauli Helvvigij Bibliop. Anno 1608.

QUÆSTIONUM ILLU-
strium Philosophicarum in
Centuria hac quarta con-
tentarum,

I N D E X

Quæstiones Logicae & Rhetoricæ.

1. *N modi syllogismorum, directe concludentes sint le-
gitimi. disp. 1. q. 2.*
2. *An Oratoris numerus natus sit ex Poetico. disput. 1.
q. 3.*
3. *Cur in secunda figura medium tam in majore, quam in minore
predicetur. d. 2. q. 1.*
4. *Quare figura illa, in qua medium ubiq; predicatur, sit secun-
da. d. 2. q. 2.*
5. *An medium in tertia figura semper subijciatur. d. 3. q. 1.*
6. *An Interrogatio sit figura Rhetorica. d. 3. q. 2.*
7. *Quot modis fiat reductio Syllogismorum imperfectorum ad
perfectos. d. 4. q. 1.*
8. *An expositio sit Syllogismus proprie ita dictus. d. 4. q. 2.*
9. *Quomodo Gratia à poetis fingantur. d. 4. q. 7.*
10. *Verum propositio singularis in Syllogismo equipolleat univer-
sali, an potius particulari. d. 5. q. 1.*
11. *Verum inductio sit Syllogismus & instrumentum logicum. d.
5. q. 2.*

12. An necesse sit Syllogismum in Logica considerare secundum certas materiae condiciones. d. 6. q. 1.
13. An doctrina de Demonstratione sit necessaria. d. 7. q. 1.
14. An Eclipsis de Luna, Tonitru de nube perfecta demonstratione demonstrari possit. d. 7. q. 2.
15. An Medium in demonstratione potissima debeat esse causa, an vero definitio. d. 8. q. 1.
16. An Medius Terminus sit compositum quid ex definitione subjecti & passionis, vel ex posita causa subjecti & passionis. d. 8. q. 2.
17. An medium demonstrationis potissima semper sit definitio & causa majoris extremi. d. 9. q. 2.
18. Cum in demonstratione medium sit causa majoris, in quoniam genere causarum sit causa. d. 10. q. 1.

Quæstiones Metaphysicæ.

1. An Philosophia hominis naturam & perfectionem procuret & instauret. disp. 1. q. 1.
2. An discrimen sit inter officium & finem. d. 1. q. 4.
3. An mundus rectè dicatur τὸ πᾶν & universitas. d. 1. q. 5.
4. Quidnam sit principium mundi efficiens. d. 1. q. 6.
5. An Genij sive Angeli sint essentia, hoc est, an sint & existant. d. 1. q. 8.
6. An Angeli sint vera ἰδιόματα. d. 1. q. 9.
7. An Deus sit essentialiter suus intellectus & sua vita. d. 2. q. 3.
8. An sit tantum unum primum principium. d. 2. q. 4.
9. An creatio naturæ lumine quodammodo videri possit; & an eam agnoverit Aristoteles. d. 2. q. 5.
10. Vtrum Angeli sint animalia. d. 3. q. 3.
11. An angeli sint corporei. d. 3. q. 4.
12. An Deus naturæ necessitate mundum creaverit. d. 3. q. 5.
13. Vtrū intelligentia sint composita ex materia & forma. d. 4. q. 3.
14. An

14. An recte Philosophus ostenderit unum esse in Mundo motorem. d. 4. q. 4.
15. An primus motor juxta sententiam Aristotelis omnis mutationis & magnitudinis sit expertus. d. 4. q. 5.
16. Quomodo substantia separata creata intelligant. d. 5. q. 3.
17. Vtrum substantia intellectualis creata interdum intelligat in actu, interdum in potentia. d. 5. q. 4.
18. Vtrum Aristoteles cognoverit Deum ubique esse. d. 5. q. 6.
19. An Deus sit extra caelum. d. 6. q. 2.
20. An primus motor secundum Aristotelem sit infinita virtute praeditus. d. 6. q. 3.
21. An sit in omnibus disciplinis utilitas spectanda. d. 6. q. 4.
22. An cui libet liberè philosophandum sit. d. 6. q. 5.
23. An peccatum originis sit substantia. d. 6. q. 6.
24. Quodnam sit verum individuationis principium. d. 7. q. 3.
25. An individua differant specie. d. 7. q. 4.
26. Quae ratio subalternationis in scientiis. d. 9. q. 1.
27. Quae sit ratio Materiae & Forma in causatione. d. 9. q. 3.
28. Annon omnes formae educantur. d. 9. q. 4.
29. An materia in suo esse dependeat à forma; & vicissim forma à materia. d. 10. q. 2.
30. An accidens producere possit substantiam. d. 10. q. 4.

Quaestiones Physicae.

1. An stellas omnes creaverit Deus & quoto creationis die. d. 1. q. 7.
2. A quonam moveantur gravia & levia, quando in propria sua loca tendunt. d. 3. q. 5.
3. Vtrum mobile quod reflectitur, necessario quiescat in puncto reflectionis. d. 5. q. 5.
4. An astra agant in hac inferiora peculiari quadam virtute. d. 7. q. 5.

S. VIVENS

5. *Vtrum fontes generentur ex vaporibus. d. 7. q. 6.*
6. *Vnde lapis in altum projectus moveatur. d. 7. q. 7.*
7. *An Aristoteles recte principiorum genera tradiderit. d. 8. q. 3.*
8. *Vtrum cuilibet corpori simplici una tantum latio: cuilibet lationi unum tantum corpus rite accommodetur. d. 8. q. 4.*
9. *An conversio cæli sit naturalis. d. 8. q. 5.*
10. *Qui fiat, quod ij, qui non assueti maritimis navigationibus, facile concitentur ad vomitum. d. 8. q. 7.*
11. *An cælum constet materia & forma. d. 9. q. 5.*
12. *An natura corporum cælestium & sublunarium sit diversa. d. 9. q. 6.*
13. *Quale Ens lumen d. 9. q. 7.*
14. *Quid sit formam educi de potentia materia. d. 10. q. 3.*
15. *An color apparens & lumen in aliquo differant. d. 10. q. 6.*
16. *An cælum sit dissolubile, & quomodo aliquando dissolvendum d. 10. q. 5.*

Quæstiones pertinentes ad doctrinam de anima,

1. *An vehemens sensibile sensum vel organum laedit. d. 2. q. 6.*
2. *An sint tantum quinque sensus externi. d. 3. q. 7.*
3. *Vtrum homo sit animal. d. 3. q. 8.*
4. *An Tactus tantum sit communis sensus omnium animalium. d. 4. q. 6.*
5. *Vtrum Tactus sit simplex atque unus sensus, veluti visus & ceteri: An verò plures sint sensus, qui tangendo aliquid participant. d. 5. q. 7.*
6. *Qua sit causa doloris. d. 6. q. 7.*
7. *An tactus hominis sit omnium exquisitissimus & prestantissimus. d. 8. q. 6.*

Quæ-

Quæstiones Ethicæ.

1. Vtrum bonum rectè definiatur id, quod omnia appetunt. d. 5. q. 8.
2. Vtrum finis & bonum sint idem. d. 5. q. 9.
3. An sit aliquis ultimus finis humanarum actionum. d. 6. q. 8.
4. An felicitas consistat in bonis corporis. d. 7. q. 8.
5. Quid sint virtutes intellectuales. d. 8. q. 8.
6. In qua animi parte sint virtutes intellectuales. d. 8. q. 9.
7. Vnde desumenda distinctio virtutum intellectualium. d. 9. q. 8.
8. Opinio quomodo à scientia differat. d. 9. q. 9.
9. An quinque sint habitus mentis. d. 10. q. 7.
10. Intelligentia an sit & quid sit. d. 10. q. 8.
11. Quid sit sapientia. d. 10. q. 9.

Quæstiones Politicæ.

1. An semper sit secundum leges iudicandum. d. 1. q. 10.
2. An legati munera accipere possint. d. 2. q. 7.
3. An bella maritima præstent terrestribus. d. 2. q. 8.
4. An leges scriptæ in politia sint necessariae. d. 2. q. 9.
5. Qua sit origo legum. d. 2. q. 10.
6. An leges vestitiarum sint ferendæ. d. 3. q. 9.
7. An leges majorum sint mutandæ. d. 3. q. 10.
8. An in otiosos leges ferendæ. d. 4. q. 8.
9. An Forenses leges Mosaicæ necessario in Christianorum politijs observandæ. d. 4. q. 9.
10. An leges humanæ violatæ obligent in conscientia. d. 4. q. 10.
11. An leges sermone parum usitate scribendæ. d. 5. q. 10.
12. An mitius puniendi illi, qui per ebrietatem peccant, quam qui sobrii. d. 6. q. 9.

13. An

13. An persona Ecclesiastica iudicis secularis officio fungi, ac secundum leges civiles iudicare possint. d. 6. q. 10.
 14. An fas sit ad supplicium rapere principem. d. 7. q. 9.
 15. An usura sit peccata Reip. d. 7. q. 10.
 16. An supplicia debeant esse publica. d. 5. q. 10.
 17. An in pœnis distinctio facienda inter nobiles & ignobiles. d. 9. q. 10.
 18. An delatores constituendi in Rep. d. 10. q. 10.

Errata.

Disp. 3. q. 1. d. 1. l. 2. ferm. 36. q. 5. d. 3. l. 11. importat. d. 5. l. 4. contingentia agit. q. 10. d. 4. l. 5. Reip. Disp. 4. q. 1. d. 7. l. 10. Bar. oc. o. Et Modos 3. sig. Dar. ap. ti. Fel. ap. ton. Dis. am. is. d. 9. l. 4. Simplici reducitur Syllogismus convertendo. l. 5. solam minorem. l. 7. Camestres. vel cum conversione Majoris & conclusionis. disp. am. is. d. 10. l. 4. ex. de. 5. w. hæc. Disp. d. 12. l. 1. conclusionem. l. 2. sumenda est huius. l. 8. conclusionis. l. 9. contradictoria Minoris. l. 14. 15. Omne ambulans movetur. Omnis homo ambulat. l. 17. concluditur contradictoria Maioris. l. 21. Quoddam. l. 27. Ex vero enim. d. 12. l. 3. ἀδυνάτῃ. q. 2. d. 1. l. 4. Individuo quodam. q. 5. d. 1. l. 1. Duobus. q. 7. d. 4. l. 2. ut in puella. q. 8. d. 3. l. 2. simul & c. q. 9. d. 1. l. 3. Deus enim. q. 10. d. 1. l. 8. principium. d. 3. l. 6. quedam. l. 14. & mandatis suis. Disp. 6. q. 3. d. 7. l. 11. Philosophi. q. 4. d. 1. l. 9. nulla illam. q. 5. d. 1. l. 5. exoptata d. 1. l. 1. errare. q. 6. d. 1. l. 16. stabilire. q. 6. d. 10. l. ult. conclusum. q. 8. d. 2. l. 4. aliquis. q. 9. d. 4. l. 9. sapientia obscurari. d. 6. l. 3. natura. q. 10. d. 4. l. 5. subiuncta. d. 5. l. 1. indicare. In Carm. v. 11. egregij. v. 14. Stoicida. Disp. 7. q. 1. d. 10. l. 5. perfectam. q. 2. l. 11. Eclipsis. q. 3. d. 4. l. 17. materiale. d. 6. l. 2. ἀτόμων. l. 12. effectus. d. 8. l. 4. ἰδιότητων συνήκει ἐκαστον. ὡς τὸ ἀδροισμα ὅσα ἂν ἐπ' ἀλλῃ τινός ποτε. q. 4. d. 3. l. 19. ἀντιλογία. d. 5. l. 8. μελέβασιν. q. 5. d. 3. l. 5. qui animi temperamentum sequuntur. d. 5. l. 9. actionum. q. 6. d. 3. l. 5. in qua. l. 7. ingentem illam abyssum. q. d. 1. l. 7. omnis. d. 3. l. 3. quàmquàm à movente moveretur. q. 9. d. 1. l. 2. ff. de legibus. q. 10. d. 4. l. 7. quæ ex mero mutationis. Disp. 8. q. 1. d. 1. l. 11. π. εἰδῶ. q. 1. d. 2. l. 14. τὸ. q. 4. d. 2. l. 23. 7. Metap. d. 5. l. 4. γίνεσθαι. d. 6. l. 6. momenti. q. 5. d. 1. l. 8. Averroes. d. 2. l. 2. ἀγέννητον. d. 5. l. 3. πρῶτον. q. 6. d. 5. l. antep. illa. d. 4. l. 1. q. 7. d. 2. l. ult. ὄν.

In Cent. Tert. Disp. 4. q. 1. l. 1. π. δέ. π. q. 1. d. 2. l. 4. bene. q. 4. d. 4. l. ult. sunt ut differentia. q. 5. d. 1. l. 17. Et quidem tria. q. 6. d. 1. l. 7. Veruntamen. q. 7. d. 3. l. 2. sententia etiam. l. 6. pro obiectivè leg. subiectivè. d. 6. l. 4. in resol. ejusdem & ibi. l. 6. dele illa. d. 1. l. 7. l. 2. considerari. l. 14. dele ut. d. 8. l. pen. olfacta. q. 8. d. 1. l. penult. Q. Ligario. magis ex aliorum. quàm sua opinione.

40

DISPUTATIO I.
Centuriae Quartae.

QVÆSTIONVM
ILLVSTRIVM

PHILOSOPHI-

CARVM

In Inclytâ VVittebergensi Academiâ
Proposita:

PRÆSIDE

M. IACOBI MARTINI
LOGICES PROFESS.
Publ.

RESPONDENTE

THEODORO BERGMAN
Hildesiâ-Saxone.

Ad 23. Decemb. hora à 6. matutinis in auditorio col-
legii veteris.

VVITTEBERGAE

Excudebat Iohann. Schmidt, Sumptibus
Pauli Hellvigiū Bibliop. Anno 1607.

*Magnifico, Clarissimo, Consultissimo, doctrinâ &
auctoritate præstantissimo Viro*

Dn. PETRO HAGEN I. V. D.
Illustrissimi Electoris Coloniensis, Episcopi
Hildesheimensis Consiliario intimo;

Item, Viris

Auctoritate, prudentiâ & rerum usu Clariss.

Dn. BARTOLDO KOLEVES/

&

Dn. GEORGIO Dethmers/
Celeberrimæ Hildesheimensium Reip.
Magistris Equitum strenuis,

Nec-Non

Doctrinæ singularis, summæq; integritatis Viro

Dn. IOHANNI IANO, SCHOLÆ
Andreanæ Hildesh. Correctori vigi-
lantissimo, Præceptori suo ho-
norando,

Dominis Patronis ac promotoribus suis apprime colendis

Problemata hæc Philosophica debite gratitudinis

& observantiæ ergo

inscribit

Theodorus Bergman
Respondens & Auctor.

QVÆSTIO I.

An Philosophia hominis naturam & perfectio-
nem procuret & instauret?

uestionum † illustrium Philosophicarum Centuria 4.
Tertia finem per Dei gratiam imposuimus; Quar-
ta nunc oñi Deo initium facimus, quam ut felici-
ter quoque finiamus, Deum, cujus in omne re glo-
riam quarimus, auspiciem propitium, ducem & di-
rectorem presentem clementem nobis serio prece-
mur. Quandoquidem, ut distichon Philippi Melanchthonis habet,

Nullius est felix conatus & utilis unquam,

Consilium si non detque iuuetque Deus.

Immo nostra hac in litterarum studiis peregrinatio, sine superna
luce miserabilis quadam erratio est, uti scite, ut solet, acutissimus ille
Scaliger loquitur. Exerc. 359. sect. 1.

Cum † hac igitur luce, Deo inquam, eamus ad rem & obje- 2.
ctum, quod primum dispicere fert animus. Occipiamus sic: An Phi-
losophia hominis naturam & perfectionē procuret & instauret?

Na † nos tibi cum hac questione ridiculi? Eccur? Qui jam 3.
primum querere incipimus, inseruiatne homini nec ne id, in quo jam
antè diu multumque desudarunt alii, in quo consequendo & assequen-
do multum temporis, laboris, viriumque collocarunt. Hoc certè est, in-
quis, suspensio fure demum iudicium facere, rectène an secus factum di-
spicere. Profectò nostros cer vos canes, currum vero equos nostros tra-
here suspicaberis.

Verum † si fortè ridiculi tibi, non tamen nobis aliisq, multis. Nam 4.
ὀρθῶς ἀπορῆν ὡς ἀρχὴ τῆς σοφίας: Rectè dubitare tanquam initium
sapientiae est. Aristot. 3. Metaphys. cap. 1. Dubitatio, inquit Sca-
liger, Exerc. 312. est prohibitio quidem progressionis ad intelli-
gendum, sed cum motu disquisitionis. Dubitare quippe hic quis
de Philosophia utilitate posset, immò nec dubitare modo, sed & à sacra

A 2

Philosofa

Philosophie studio planè deterreri, a velli, disijci. Invenies enim non paucos, qui Philosophiam naturam & perfectionem hominis evertere & pervertere, atque propterea è scholis planè eliminandam & proscribandam esse, adseverare non verentur.

5. Assertionis † hujus suæ obtinendæ gratiâ I. testimonia quadam è scriptura sacra fontibus in medium adferunt, quorum 1. ex epistola Pauli ad Coloss. 2. vers. 8. petitur; ibi enim Apostolus, Videte inquit, ne quis vos deprædetur per Philosophiam, & inanem deceptionem, juxta traditionem hominum, juxta elementa mundi, & non juxta Christum. Hinc arguantur sic: Quod cavendum est nobis, quod nos deprædetur & decipit, id naturam & perfectionem hominis procurare & instaurare nequit. At homini cavenda est Philosophia, jussu & auctoritate D. Pauli, imò deprædetur & decipit nos. Ergo homini prodesse, ipsiusque naturam perfectionemque procurare & instaurare nequaquam potest.

6. 2. Adducunt † & illud, quod Paulus 1. Corinth. cap. 1. & 2. habet: Scriptum est enim, Abolebo sapientiam sapientum, & intelligentiam intelligentium tollam è medio. Ubi sapiens? Ubi scriba? Ubi disquisitor seculi hujus? Nonne infatuavit Deus sapientiam mundi hujus? &c. Hinc tale contra divinam Philosophiam extruunt fulmen damnatorium. Sapientia quæ à Deo perditur, aboletur & infatuatur, illa hominis perfectionem naturamque nequaquam quit in meliorem statum reducere: At Philosophia est illa ipsa sapientia, quæ à D E O tollitur, aboletur & infatuatur. Ergo. Verum quod hæreticis accidere assolet, dum falsas suas opiniones ex scripturis sacris confirmare nequeunt, ad vanæ stolidæque rationis figmenta & pigmenta confugiunt: idem & his evenit.

7. Proinde II. rationibus contra sacra Philosophiæ utilitatem pugnant. Et 1. quidem à qualitate causarum efficientium Philosophiam ita: Mala arbor profert fructos malos; inquit Christus Luc. 6. vers. 43. Causæ enim male effectus non nisi malus. Quippe effectus nunquam suâ causâ præstantior, nec causæ suæ excedere virtutem potest, Cum nihil supra suas agat vires. Quorum enim efficientia sunt bona, ipsa sunt bona, At quorum efficientia sunt mala, ipsa sunt mala. Ex Aristot. 2. Top 9. §. 3. Atqui Philosophiæ arbor & causa fuit mala: nempe homines Ethnici, de quibus Paulus ad Ephes. 4. scribit, quod ambularint in vanitate mentis suæ, dum mentem

rem habuerunt obtenebratam ab alienati à vita Dei, propter ignorantiam, quæ est in illis, & exactionem cordis eorum, &c. Ergo ipsa Philosophia, fructus Ethnicorum, est mala. Et per consequens homini prodesse, ipsius naturam instaurare, & in meliorem reducere fatum nequit.

2. Sophisticantur & porro: Quod variis dissensionum & opinionum monstrousarum sectis est distractum, sibiq; neutiquam constans, id ipsum nullam habet, nec tradere certam ac salutarem doctrinam, nec hominis salutem promovere & procurare potest. At Philosophia variis dissensionum ac monstrousarum opinionum sectis distracta est, dissidentium infinitis controversiis agitata, nec sibi constat. Ergo &c. Unde Basilus de sectis suorum temporum ita scribit: Non opus est, ut nos contra illas pugnemus, cum illæ multis dissensionibus sufficiant ad suam ipsarum doctrinam evertendam. Et certè, quæ & quot sint hodie Philosophantium dissidentes sectæ, loquitur præsens dies.

3. Nullam & quoque, inquiunt, Philosophiam cultoribus suis unquam omnino utilitatem, quæ præ cæteris hominibus frui potuissent, attulisse, probant exempla tam multa quam varia. Quem fructum consecutus est Plato ex sua disciplina & Philosophiâ? Quid Aristoteli profuit dies noctesque Philosophiæ studio incubuisse, verumque & genuinum Philosophandi modum posteris reliquisse. Quos fructus percepit Aratus ex sua Sphærographia mundani cycli? Aut quem fructum sensere alii, qui iisdem incubuere studiis? Herodotum & Thucydidem historie non juverunt, nec Pythagoram occulta & arcana. Quid utilitatis pepererunt reliquis sua dogmata Philosophis, qui plurimifuerunt? Nolo enim nunc, plurimi quia sunt recensere omnes. Certè nullus alius laborum fructus ad eos per venit, quàm vana hominum fallaxque gloria, quam ne quidem ipsi condignè consequi quiverunt. Ex quibus omnibus constare puto, Philosophiam hominis naturam & perfectionem nedum procurare & instaurare, sed etiam e medio plane tollendam esse. Videat, qui volet, plura hac de re apud Henricum Cornel. Agripp. De vanitate omnium scientiarum.

Nos & contra, qui haut alienæ libidinis mancipium (Scaliger 10° Exerc. sect. 4.) Philosophiam non duntaxat utilem, sed etiam ad naturæ perfectionem omnino necessariam esse. & p. ci. (rarò & in mutiloquio veritas) p. r. p. t. o. s. i. b. i. c. o. n. s. t. a. n. s.

constans, fragmenta & pigmenta respicit, ita confirmabimus: Per quod
Deus sapientiam hominis instaurat, per id quoque hominis naturam
& perfectionem, quæ in hac vita sperari potest, reparat. Scientia nam-
que & sapientia animi perfectio est. Atqui Deus sapientiam hominis,
divinam quidem & sanctissimam per Philosophiam divinam doctrinam-
que verbis, instaurat: ejusdem vero sapientiam humanam regit qui-
dem divina, sed reparat ac restituit per Philosophiæ humanæ artes hu-
maniores. Ergo per Philosophiam quoque perfectionem nostram hic
inchoat & reparat Deus, in æterna vita consummaturus.

11. Quod ut manifestius appareat, agere Naturam hominis, qualis
quidem post lapsum ea est, paululum introspeciamus. Conditus erat
homo primum à Deo viribus naturalibus integer, & spiritualibus do-
ctibus ornatus & auctus. Erat ita conditus homo, ut non modo rerum
humanarum naturalium, mathematicarum, civilium & œconomica-
rum; Sed & divinarum rerum scientiâ excelleret. Verum libertate
voluntatis adversus Dei interdictionem abutens, ubi à Deo defecit,
omnes vires ejus & facultates animi & corporis miserabiliter corru-
ptæ sunt. Sapientie enim divinarum rerum horribilis earundem sur-
rogata est ignorantia, & defectus vacuitasque cognitionis in rebus
Dei; sapientia & scientia rerum humanarum naturalis, quæ homo luce
primæ nature omnia perspiciebat, penitus obscurata & infirmata
est. Duplici itaque morbo laborans homo, & spirituali & naturali, du-
plici quoque indiget medicinâ, altera spirituali, quæ homo Deo recon-
ciliatus restitui possit, altera naturali, quæ defectui naturali medea-
tur, animumque incitiae rubigine obductum perpoliat, ut Scaliger Ex-
ercit. 37. Sect. 4. loquitur. Nos jam medicinâ spirituali neglectâ,
naturalem considerabimus.

12. Consistit igitur defectus, cui illa medicina naturalis mederi debet,
in quatuor potissimum. 1. In veritatis rerum ignorantia, & erroris fa-
cilitate, 2. In difficultate utendi tum ratione nostrâ ad intelligendum &
judicandum, tum oratione ad necessitatem dignitatemque rerum cum a-
liis communicandarum. 3. In lubrico usu, & periculosa rerum cogno-
scendarum experientia. 4. In affectuum animi judiciique conturbatione.

13. Huic igitur defectui quadruplici, quadrupliciter institutio
Philosophica medetur. Nam 1. Rerum naturalium ignorantiam tol-
lit studium Physicæ, Ethicæ, Oeconomica, Politicæ, &c. 2. Rationem
hominis expolit & instituit suis præceptis Logica; Orationem hominis
puram

puram formant praeceptiones Grammatica, modificatam & exornatam reddit elocutio & pronuntiatio Rhetorica. 3. Usus rerum regis ipsa artium constantior ratio, iudiciumque firmitus & crebrius artificium. 4. Affectuum motus sedant moralis Philosophiae documenta, ut nihil de ceteris dicam artibus, quantum ille ad hominis felicitatem & perfectionem naturalem, sua informationis operâ conducant, modo creber accedat usus, & prudens artium exercitatio, sine iis enim sapientia nostra est quasi intermortua. Cum tantum quisq; calleat, quantum exerceat.

Conclusum & igitur esto, Philosophiam hominis naturam perfectionemq; procurare, instaurare, perficere.

Pro argumentorum & in contrarium adductorum solutione Distinguendum esse censemus. 1. Inter id quod per se est, & illud quod est per accidens. 2. Inter verum rei usum & ejusdem abusum. 3. Inter Philosophiam veram sanam & rectè usurpatam, & inter Philosophiam inanem falsam & insanam, seu inanem deceptionem, tum etiam inter philosophiam paganam & Christianorum veram. 4. Inter actiones hominum spirituales, & corporales externas seu politicas.

His praemissis ad argumentum 1. prioris opinionis respondemus negando minorem. Paulus enim non dicit, Cavete vobis à Philosophia; sed cavete ne quis vos depradetur per Philosophiam. Cavenda est itaque depraedatio, quae fit per Philosophiam, non Philosophia ipsa. At inquis: Per quod fit depraedatio, illud ipsum est fugiendum. At depraedatio fit per Philosophiam. E. Philosophia est fugienda. Solvens dico: Per quod fit depraedatio & deceptio, scilicet ita, ut id ipsum in se, & ex sese depraedandi, fraudandi vim habeat: Aliàs si aliunde scabies illa ipsi affricetur, non tam id ipsum, quam ejus scabies fugienda est. Effectus namq; qui causa adventitius est, alienaq; facultatis, ipsam causam uti non commendat, ita nec vituperat. Rectè ergo Flac. Illyrius in Tract. de ration. cognosc. S. lit. ait, Paulum non de Pseudophilosophia solū, sed & de vera Philosophia abusu & impostura loqui. Videatur Moses Pfacherus in Praef. Anal. Typ.

Ad secundum & limitando minorem: Vera enim illa est si de vana & falsaq; Philosophia & inani deceptione, quae prava & corrupta rationis dictamen audit, intelligatur, Falsa vero si de Philosophia vera sanaq; quae rectae rationis sectatur regulam, accipiat, id quod ex Paulinae disputationis scopo & analysi facile patescit. Aperi igitur oculos in fabrica illa tua inde exstructa quaternarium terminorum numerum, quae Logico semper suspectus est, videbis, Sed haec in aurem. At

18. *Ad tertium + limitando majorem: Mala arbor, scilicet toto suo genere mala, bonos fructus edere nequaquam potest. Iam ad minorem: Arbor, id est causa Philosophiæ, fuit mala non toto genere, sed certo quodam respectu. Licet enim Ethnici sint mali, nempe respectu actionum spiritualium: non tamen corporaliū, externarum & politicarum, seu Philosophiæ respectu. Deinde, Neque soli Ethnici Philosophiæ causa fuere. Prima namque & Princeps Philosophiæ causa Deus ter Opt. Max. qui hominibus Ethnicis tanquam instrumentis ad eam conficiendam usus est, qui si quid erroris adsperserunt Philosophiæ, id est ex parte hominum, sua etiam, ex ceca ignorantia, vel Ethnicis opinionibus, adycentium, non verò ex causa principe, neque ex doni Dei.*

19. *Ad quartum + limitando majorem: Si ipsum quod distractum est sectarum varietate, suo vitio, suaque inconstantia in partes abiit varias, adeoq; si per se sibi non constat, id hominis naturam sublevare non potest. Iam verò non in se & à se Philosophia habet quod divulatur, sed ab externa quapiam extrinsecus adveniente causa mala. E.*

20. *Ad Quintum + Negando minorem: Veram enim sanamq; Philosophiam, qui fructu suo destitui autumat, is ne limen quidem ejus salutavit. Et unde quæso tu argumenta tua, que contra Philosophiam tornasti, habes? Ex Philosophia credo. Utilitatem igitur Philosophiæ facto ipso demonstras, licet verbis id ipsum satis quidem audacter neges. Verum nos satis diu cum hac questione fuimus, in aliis breviores.*

QVÆSTIO II.

An modi Syllogismorum indirectè concludentes fini legitimi?

1. *Quod de figuris syllogismorum, idem etiam de modis figurarum queritur. Non enim de ipsis tantum syllogismorum figuris an tres duntaxat sint, & num hæc ipsæ sufficiant, vel an etiam Quarta, quæ Galeni inventum perhibetur (teste Averroë in Cap. 8. lib. 1. Prior. Anal. Zabarella de quarta syllogism. Fig. cap. 1.) tribus istis superaddenda sit: sed & de modis figurarum, utrum nimirum numerus eorum in qualibet figura positus, quaternarius in prima & secunda, senarius*

variis in tertia, sit sufficient, anxie queritur & perquiritur. Nos hic
ne nescius sis, neque de quarta Galeni figura, neque de Syllogismis cujus-
libet figura propriis seu singularibus: sed de modis indirectis, ut vo-
cant, cujusmodi sunt Baralipon, Celantes, Dabitis, &c. tantum
acturos esse protestamur. De hisnum modis legitime concluden-
tibus accensendi sint videbimus.

Quod ¶ sint, suadent nonnulla. Aristoteles enim duos istos, 2.
quos Papelmo & Frisefomorum vocare solent, modos, in cap. 8.
lib. 1. prior. posuit. Deinde idem ipse in 1. prior. cap. 4. & 23. mul-
tos Syllogismos in figuris esse, qui plures conclusiones colligant asserit.
Unde, modos obliquos directis equiparandos esse, quis colligere possit.

Verum nos, modos hosce indirecte concludentes, si ve in prima, 3.
si ve in secunda, tertia ve conficiantur figura, ex agro Logico extirpandos
esse, hisce conamur rationibus e- incere: 1. Quicumq; Syllogismi non pro-
cedunt naturaliter, seu super quos Syllogismos non cadit cogitatio natu-
ralis, (ut Averroes in cap. 8. lib. 1. Prior. Analyt.) illi in Logica
nec ferendi, nec aliis modis legitime concludentibus accensendi sunt.
In Logica enim, non qui contra naturam procedunt, sed qui naturae
consentanei sunt, Syllogismi considerandi sunt. Ex Zabarell. de 4.
Syllogism. Fig. cap. 8. At super Syllogismos oblique concludentes non
cadit cogitatio nostra naturalis. Siquidem cogitatio naturalis vult,
ut, quod minor erat & subjectum in praemissis, & quod major erat &
praedicatum in praemissis, id fiat etiam subjectum & praedicatum in con-
clusionem. Hunc vero ordinem naturalem modi illi indirecti tantum ab-
est ut observent, ut potius plane invertant eundem. Ergo in Logica
considerandi non sunt, neq; aliis Syllogismis legitimis & justo modo colli-
gentibus enumerandi.

2. Arguimus ¶ porro sic: Perfectum semper mensura est imper- 4.
fecti. seu: Rectum & sui & curvi est index. Aristot. 7. de Anim.
t. 1. 85. item: Omne per accidens, praesupponit id, quod per se, ad
quod est reducendum. Aristot. 2. Physic. cap. 6. text. 66. Zabarel.
lib. 1. de Motu grav. & lev. cap. 6. Atqui modi illi indirecti depen-
dent ex directis, eorumque accidentia potius, quam peculiare modi dis-
cendi sunt: est enim non nisi transpositio quadam propositionum in il-
lis, quae beneficio doctrinae conversionis dirigi potest, immo debet; de
qua cum aliis in Logicae praeccepta tradantur, (Vide Aristotel. lib. 1.
prior. cap. 2. & seq.) quid attinet hic sine manifesta necessitate figu-
rarum

B

rarum

varum modos multiplicare. Immo que per accidens fiunt, artibus curæ non sunt, nec in iis tradenda, secundum veterem Canonem, desunt una Ex 3. Metaph. 2 & 5. Metaph. 2. Hinc recte Philippus Melancthon lib. 2. Dialect. de modis prima figura agens inquit: Se ideo, de modis directè concludentibus agere, alios vero obliquos sponte omittere, quod supra de conversionibus dixisset, unde intelligi possit, quæ propositiones ad quas in conversione sequantur. Ex certè omnis Syllogismus inferens conclusionem universalem affirmativam, verbi gratia, Omnis homo est corpus, inferre mediante hac duas particulares affirmativas, unam ei subjectam, & alteram ejus conversam. Nam si ostensum est, Omnem hominem esse corpus, simul ostensum est aliquem hominem corpus esse, & aliquod corpus esse hominem, nec est tamen alius modus Syllogismi, sed idem obliquè concludens. Modi igitur indirecti pro modis in figuris agnoscere, & in eodem cum reliquis precio haberi nec possunt, nec debent.

f. Dubitationem † itaque solvens dico; Licet ex Aristotele modis illi, quos vocant Fapesmo & Frisesomorum, colligi possint: sciendum tamen est Aristotelem modos illos non voluisse esse prima figure proprios, sed affectiones potius figurarum omnium, unde & extra figuras eorum mentionem fecit. Zabarell. in lib. prior. Analyt. Idem sit judicium de illis tribus modis quos ex Boetio (Libro de Categoriis Syllogismorum) colligunt alii, quosque Baraliptron, Celantes, Dabitis nominant. Et licet in prima figura sedecim inveniantur modi ratione varietatum, quæ in duabus antecedentis enunciationibus contingere possunt: ex iis tamen omnibus directè concludendo quatuor duntaxat, ad firmam evidentemque argumentationem conficiendam, reperiuntur utiles & idonei: proinde Aristoteles ceteris prima figura modis omissis hos quatuor duntaxat declarandos & explicandos sibi sumpsit. Augustinus Hunnæus lib. 4. Dialect. de prima Syllog. figur. Ceterum cum, ut apparet, non tantum in prima, sed in aliis quoque figuris excogitari possint modi obliqui, qui colligunt conversam conclusionis primariæ, vel particularem subiectam universali: hi ipsi tamen non erunt appellandi alii novi modi. Zabarell. in Tabul. Log.

QVÆSTIO III.

An Oratoris numerus natus sit ex Poetico?

Quæ ad

Quemadmodum & athleta cum luctantur, gladiatores cum v. pugnanti, omnia ad venustatem dirigunt, ut corporis motus oculis sit gratus ac venustus, si ve alios petant, si ve petiti sibi caveant, & illiusque declinent: sic quoque orator si ve alios oratione sua petat, si ve objectioni aliorum respondeat, ad auditum dirigere omnia debet; id quod tum fit, cum Numeris sententias claudit, easque numerosè componit. Duae enim res sunt, quae permulcent aures, sonus & numerus, ait Cic. in Orat. ad Brut. Nec verò, inquit Fab. Quintil. lib. 9. c. 4. Demosthenes fulmina tantopere vibrasse diceretur, nisi numeris contorta ferrentur. Contrà verò qualis eorum motus, quos ἀπαλάσσεις Graeci vocant, talis & eorum videtur oratio, qui non claudunt numeris sententias. Cic. in Orat. Perfect.

Sed & unde haec numeri Oratorii origo & necessitas querat aliquis? 2.
Certè uti nulla ars repente perfecta exiit. Scal. l. 4. De caus. Latin. Ling. c. 79. Sed omnes per additamenta inventae & comparatae sunt. Zab. l. 1. de Nat. Log. c. 10. & 12. Arist. in Sophist. Elench. 34. adde Scal. exer. 358. l. 12. Ita numerus olim nullà cum oratione habuisse necessitudinem aut cognationem certum est. Numero enim maxime & versu differre ob Oratoribus Poetae videbantur, ait Tullius in Oratore: Verùm Oratores cum animadvertissent Poetas ob numerorum suavitatem, & jucundam harmoniam populo placere, & cum delectatione audientium audiri, se verò cum severitate audiri, quod oratio prosa esset dissoluta, fluens ac libera, & plus artis ac suavitatis haberet Poetis, Poetas imitari coeperunt, & numeris orationem constringere.

Princeps & verò inveniendi numeri, Oratorii, teste Cicerone in Orat. ad Brut. Thrasymachus fuit: cujus tamen omnia nimis erant scripta numerosè. Deinde Gorgiam ferunt in hujus numeri affectatione immodicum fuisse, & his ipsis festiuitatibus intemperantius ab usum. Isocrates autem Gorgiae iam senis auditor utrumque moderatione superavit. E. numerus ille Poetis hunc alterum oratoris numerum genuit.

Hac & veluti in meridiana luce constituta sunt omnia. At tenebras & noctes contrà obducit, Quod posterius prioris esse causa nullo modo 4.
possit: Iam verò numerus Poeticus Oratorio est posterior. Prosa enim Oratione & libero sermonis filo & stylo utentes, longè ante Poetas existerent, liberaque dicendi ratio prius, quàm numeris astricta ab hominibus exculta fuit celebrataque, id quod vel ipsa sacra nos docent litterae. Nemo enim inibi ligatam oratione usus esse perhibetur, quàm David, usque

primus omnium preces suas numeris adstrinxisse censetur. De Gracis certe res plana est, Certum quippe, Trojanorum tempore litteras Gracas nondum completas fuisse, tantum abest ut Poesin id temporis coluerint. Exemplo est illud, quod excidium Ilii non Gracis, sed Punicis litteris à Diète viro quodam Creteni consignatum fuisse scribitur. Ex quib. conficitur numerum Poeticum Oratorii numeri causam dici nequaquam aut existere posse.

¶ Sed et objectiunculam hanc unicam distinctione exhauriemus. Dicemus igitur aliud esse Orationem ipsam seu sermonem, & aliud numerum Orationis seu numerum Oratorium. Oratio quidem soluta, seu sermo liber, ante numerum Poeticum fuit, sed non numerus Oratorius, ille enim ex Metris exortis demum originem suam habuit. Dicemus porro Orationem ante inventa metra liberam & absque numero fuisse, non quod nullum omnino numerum habuerit, sed quod respectu jam inventi numeri Oratorii simplicior fuerit, liberior, & minus ornata. Ita hoc capias. Velim.

QVÆSTIO IV.

An discrimen sit inter officium & finem?

¶ Ne et in ignora, quod ajunt, erremus sylva, placet quaestionem certis nonnullis circumscribere limitibus, quo accessus ad eam sit facilior magisque perspicuus. Proinde parentis eloquentia consilium, quod lib. 1. offic. inculcat, Omnis, inquis, quæ à ratione suscipitur de aliqua re institutio, debet à definitione proficisci, ut intelligatur, quid sit id, de quo disputetur, hoc ipsum inquam secuti, definitionem, & officii, & finis præmittemus. Nam sine definitionibus certis, quod firmum ac stabile futurum sit constitui, nihil potest. Bodinus lib. 3. de Repub. cap. 7. Quippe definitio artis quasi caput est, cor & pes, immo omnium anchorarum firmissima. Scalig. exerc. 301. l. 1. Et si quid ad scientiam scalas apparet, ipsa definitio apparabit. Casalpini lib. 1. quaest. Peripatet. q. 1. Definitio enim amplissimum principium scientie. Piccoli. lib. de Mundo cap. 2.

¶ Officium igitur definitur, quod sit congruens personæ cujusque actio. Finis vero quod sit terminus seu finis actionis, & cujus gratia actio suscipitur.

Porro

Porro & finis duplex est internus & externus. Finis internus 3.
dicitur opus ab artifice effectum, ut est domus in architectonica, Syllo-
gismus in Logica, Carmen in Poetica, &c. Externus autem est hujus
operis usurpatione & finitio. Zab. li. de Nat. Log. c. 10.

Licet & aatem à quibusdam finis externus impugnetur, nec in 4.
disciplinis illum dari statuatur: Nos tamen jam pro confesso sume-
mus, finem externum & dari & dandum esse. 1. Quia non solum
Rhetorica persuasionis, sed & Logica veritatis indagande & cogno-
scende gratia inventa est. Duo autem hac persuadere & veritatem
investigare fines externos esse, quis non videt? Cujus enim gratia
actio instituitur, finis sit necesse est. Ex Arist. 2. Phys. text. 29. & 5.
Metaph. cap. 2. 2. post. cap. 11. §. 1. Finis autem hic quia non
ipsis disciplinarum terminis continetur, sed illarum beneficio, licet
non semper, quandoq; tamen obtinetur, externus nuncupatur. 2. Quia
omnis actio fluens à ratione, alicujus externi finis gratia fit. Quicquid
enim à ratione suscipitur, utilitatem aliquam, cujus causa suscipiatur,
ut habeat, necesse est, nisi, nos inutilia suscipere, dicere velimus,
quod ipsi tamen oculorum repugnat sensui. Jam quia & Rhetorica,
& Logica à ratione fluunt, & rationis beneficio inventa sunt: Proin-
de externi quoque finis gratia sint necesse est. Atque sic finis exter-
nus ut datur consequens. Quia verò palam est, finem externum aliud
diversum quid esse ab officio, ideo non de hoc externo, sed de interno fi-
ne, an ille ab officio differat, quaestio potissimum est?

Negativa & hisce nititur sulcris: 1. Quo peracto res est per- 5.
acta, illud est finis. Finis namque ratione res vel perfecta vel
imperfecta dicitur. Unde acquisito sine cessat ratio cassandi efficien-
tis, inquit Aristot. 1. de Generat. cap. 7. At officio peracto res per-
acta est. Non aliter enim Orator, quam si bene dicat, nec aliter Lo-
gicus, quam si bene disputat, perfectus esse dicitur. Nihil proinde
officium à fine differet. 2. Causse effectus esse nequit. Hic namque
precedere illam solet & debet. Atqui finem causam esse, & inter caus-
sas numerari, nemini potest esse dubium. Effectus igitur esse nequit.
Et per consequens finis cum officio idem planè erit.

Nos affirmativam & potè sustinemus, & quidem his sustentas 6.
culis: 1. Aliud ipsa actio est, aliud actionis istius finis. Est enim finis
propter quem actio suscipitur, estque & terminus & finis actionis.
Quemadmodum enim causa efficiens principium motus dicitur: Ari-

Notel. 2. Phys. cap. 3. ita finis motus istius terminus. Iam verò officium actio est; In officio n. dicitur esse is, qui in ipsa est operatione. Aliud proinde officium, aliud finem actionis esse dicimus. 2. Finis est effectus. Effectus enim est cuius gratia omnis instituitur actio. Sic architectus operatur ad extruendum edificium. Pharmacopela ad conficienda medicamenta. Officium verò tam non est effectus, ut potius effectum precedat. Cum sine igitur coincidere nequit.

7. Pro Quaestione & decisione distinguendum esse censemus inter officium & finem in artibus consideratum, & inter officium & finem consideratum in habitibus corporis. Officium & finis in artibus & disciplinis, quae artibus respondent, maximè à se invicem distant. Finis enim ipsa forma est, ipsa idea, quae primò mente concipitur, & demum extra mentem in subiectum introducit, ipsumque opus constituit. Officium verò ipsa effectio seu operatio est. Hinc Aristot. in 3. de Coel. c. 7. finem artis effectivè opus esse inquit, ipsam autem effectivam officium. Sic Sartoris officium est consuere vestem, finis est ipsa vestis. Sic Logici officium est efformare Syllogismum, finis est ipse Syllogismus. Rhetoris officium est efformare orationem, sed finis ipsa oratio est. Hac maximè distincta sunt, Cessante enim actione si ve officio, opus si ve finis manet. At aliter sese res in habitibus corporis habet. In his officium & finis coincidunt saepe numero, nec enim opus aliud producant, sed agunt simpliciter. Verbi gratia. Artis pugillatoriae officium & finis est pugillare, artis saltatoriae officium & finis saltare. Atque hinc est, quod huiusmodi corpori habitus non propriè, sed κατάχρησιν artis nomine veniant. Ars quippe habitus animi propriè est, non verò corporis.

3. His praemissis & ad argumenta objecta accedentes, respondemus negando in utroque maiorem; aliud enim ipsa ἐνέργεια si ve actio est, aliud ἐπίτευγμα seu opus per actionem productum, quodque est terminus actionis. Atque hic terminus simul & effectus est, & finis, diversa tamen ratione. Effectus enim erit, quatenus iam existit, Finis verò, quatenus à primario agente praconcipitur. Zabarell. in libr. 2. post. ad Cont. 52.

QVÆSTIO V.

An mundus rectè dicatur τὸ πᾶν & universitas?

Nomen

Nomen + licet nihil efficiat, cum merum accidens sit, atque adeo
accidens, ut neutiquam res sit, sed rei ab animo ficta nota, Scaliger
Exerc. 266. &

Multa renascantur quæ jam cecidere: cadantq;
Quæ nunc sunt in honore vocabulas

Horat. de Art. Poet. Per magna tamen & sollicita meriti esse in im-
ponendis nominibus cura debet. Nomen enim describente Platone in
Cratylo, διδασκαλικόν τι ἐστὶν ὄργανον ἢ διακριτικόν τῆς οὐσίας,
ὡς περ κερκὶς ὑφάσματι & id est, veram substantias docendi discendiq;
instrumentum, si ut peccentur radius ipse tela, eò quod nominibus tan-
quam radio textorio rationes & orationes, pertexat anima nostra,
ut ait Iacobus Scheckius lib. περὶ ἔργων. pag. 92. Cumquæ de rebus
disputari nominibus utamur; Nulla enim res, sed tantum nomina re-
rum in disputationes afferuntur. Aristot. lib. 1. Elench. Soph. c.
1. Scal. lib. 1. Poet. c. 1. Unde præclarum illud verus πρὸς τὸ ὄρθως
διδάσκειν δὲ πρῶτον ἐξετάζειν τὰ ὀνόματα. & Galeni illud lib. 1.
de Method. Medend. cap. 5. ubi contra Thessalum disputans inquit:
Principium in omni disputatione & re est nomen. Proinde non
male nos facturos speramus, si sepositis paululum rebus nominum etiam
curam suscipiamus. Curam, inquam, nominis non particularem ali-
quam rem denotantis, sed de nomine univ. si huius mundi, de quo
num rectè τὸ πᾶν & univ. si dici queat, quæstio est.

Negas + forse sic: 1. Rerum univ. si continentur omnia. Mundo di-
non continentur omnia: hic n. cælum & terram, quæq; in iis sunt, tantum
suo ambitu compl. èitur. Deum quippe mundo comprehendi nequaquam
affirmatis. Mundus igitur nominib. hisce nominari nequit. 2. Creatu-
rarum univ. si etiam spiritus & naturas angelicas complectitur. Ar-
qui hæc mundi terminis nequaquam finiuntur. Quare nec mundus
τὸ πᾶν & univ. si dici poterit. Quod ipsum porro probat, 3. Quod
aqua quædam perhibeantur etiam supra cælos esse, & sic supra mun-
dum, non in eodem. Quin & 4. Anime beatorum & corpora glorifi-
cata sunt cum Christo supra omnes cælos, supra quos ascendit. Qui au-
tem supra cælos, ille non est in mundo, quod plusquam manifestum
esse videtur: Quis igitur mundus nominibus hisce gaudere potest?

Verum

3. Verum licet haec superba mundi appellatio displiceat multis: tamen rejiciendam omnino minimè statuimus, tum quod graves auctores doctoresque Ecclesiasticos hoc ipso nomine videamus usos, tum quod & ab ipsis Patribus id ipsum frequentatim reperitur. Proinde pro Questionis decisione tum varia Mundi significata, variasque univ. versitatis acceptiones evolendas, tum & Quid sit omnia esse in mundo, & quot modis hoc ipsum intelligi possit, explicandum esse arbitramur.

4. Mundi igitur vocabulum aliter à Theologis, à Philosophis aliter usurpatur. Theologicè 1. Pro rebus ipsis creatis, seu pro tota hac aspectabili machina sumitur. 2. Pro vitiosa ea & miserrima, qua lapsam primorum parentum secuta est, conditione. 3. Pro una quadam, eaque nobilissimè præstantissimaque mundi parte, nimiram pro hominibus tantum: atque iis quidem 1. vel omnibus communiter & indiscretè. 2. vel solis reatis & fidelibus. 3. vel reprobis & infidelibus.

5. Philosophis igitur tria potissimum mundi nomen denotat. 1. Aggregationem ex universis Dei creaturis. 2. Omne id quod est ex caelo terraque compositum, atque sic naturæ caelestes, quas Aristoteles incorruptibiles dicit, & corruptibiles, corpora nimirum inferiora elementaria mundi nomine veniunt. 3. Res corporeas & corruptibiles tantum, & ita dicitur mundus inferior.

6. Univ. versitatis igitur autem vocabulum 1. Variorum generum jam summorum, jam subalternorum compagem notat. Sic univ. versitas intelligi generalissimè potest, tam de rebus veris, quam fictis; estque summa omnium & Entium, & non Entium generalitas. 2. Per rerum univ. versitatem Entium & rerum verè existentium communis quadam Synthesis intelligi potest. Quo sensu etiam mundi opifex Deus sub univ. versitate comprehenditur. 3. sed & subalternorum generum univ. versitas est, qua creaturarum omnium systema comprehendimus. Et hoc modo etiam angelicæ naturæ mundi continentur ambitu. 4. Specialis univ. versitas finitur corporearum & sensibilibus tantum naturarum fabrica.

7. Omnia igitur denique in mundo esse multifariam intelligi potest. Nam 1. Omnia in mundo sunt secundum generales rerum gradus, qui quatuor sunt, Esse, vivere, sentire & intelligere. 2. Secundum cuilibet horum graduum genera omnia & species subalternas. Ita quidem
ut nihil

ut nihil sit usquam nihilque factum à Deo, quod non in mundo compre-
hendatur, & ad mundum aliquo modo pertineat. 4. Secundum omnes
rerum species infimas. 5. Secundum cujuslibet speciei individua. Ex
his patet responsio ad argumenta objecta: Quibus & alias eiusdem ge-
neris vsq; & facile dissoluturi sumus.

QVÆSTIO VI.

Quidnam sit principium mundi efficiens?

Mundum ¶ ab elegantia, pulcherrima, ordinatissima que re-
rum dispositione dici certum est, ut mundus, quasi purus, ornatus, ele-
gans seu pulcher dicatur, de quo Distichon:

Non alio mundus debebat nomine dici,

Nomen ab ornatu convenienter habet.

Vnde Thales Milesius ille è septem sapientibus Græcia, inter-
rogatus, quid omnium esset pulcherrimum? Mundus respondit: Est
enim opus Dei, quo nihil pulchrius est. Erasmi. 7. Apophr. ex Laert.
lib. 1. Quod si ita est, ut sanè est, Causa & principium mundi pul-
chrius est. Propter quod enim unumquodque tale est, illud magis
tale est. Aristot. 1. post. cap. 2. §. 14. Philip. Melanch. libr. 4.
Dialect. pag. 297. Et quicquid dat esse alicui, perfectius & prius co-
est, quod accipit. Goclen. disput. 4. Aphorism. Log. Opinionem
enim de mundi eternitate cum sanioribus omnibus hic exulare jube-
mus. Vnde nec hos Manili versus laudabimus, quando de Mundo
ita canit:

Hæc æterna manet, divisque simillima forma,

Cui neque principium est usquam, nec finis in ipso:

Sed similis toto remanet, perque omnia par est.

Quidnam ¶ igitur principium illud mundi efficiens sit, quæris? 2.

Questio sane non ita explicatu facilis, quò tamen facilius & expeditior
ejus sit tractatio evolutioque, quid sit Principium age consideremus.

Est autem Principium, à finiente Patricio, quod ante omnia est, in
quo omnia, à quo omnia, & post quod omnia. Hermes Trismegistus

ita: Absque principio nihil, principium vero ex nullo, quam ex se-
ipso. Plato hoc modo definit: Principium ingenitum. Ex principio

enim

enim necesse est, omne quod gignitur gigni, ipsum verò ex nullo. Atque hoc Aristotelis illud quadrare videtur quando inquit: Oportet principia neque ex se in vicem esse, neque ex aliis, & ex his omnia. Arist. 1. Phys. c. 5.

3. Quatuor igitur principii conditiones seu proprietates esse videntur. 1. Ut sit ante omnia. 2. In quo omnia. 3. A quo omnia. 4. Post quod omnia. Breviter hac evolvamur. Evolutis enim hiisce quid sit principium mundi efficiens innotescet.

4. Ante omnia igitur ut Principium sit, suadet non modò ratio, verùm etiam necessitas ipsa urgere videtur, eo quod negatio contradictionem involvat. Multitudinem enim in hac rerum universitate vides incomprehensibilem, innumerabilem. Vides multa rerum genera, multas species, individua multa, multa tota, partes multas, actiones multas. Multitudo autem hæc an ne ordine aliquo constat? Procedamus sic: Aut aliquo constat, aut nullo. Si nullo, Causa effectum suum sequetur, Effectus causam suam præcedet, genus species, totum partes sequetur suas, sublime corpus primum erit infimum, & infima terra supremum erit cælum. Omnia per omnia erunt fusæ. Elementum ignis erit elementum aque, nec inter aerem & terram ullum erit discrimen. At hoc ipsum ipsi oculorum contrariatur sensui, ipsi experientie.

Nam facies quæcunq̃ue tamen sub origine rerum
Convenit, & cerro digestum est ordine corpus.

————— atque ignibus ignes

Respondent: media extremis, atque ultima summis.

Manil. lib. 1. Astronom. Est ergo aliquis in rebus mundanis ordo, certa que ordinatio. Vbi autem ordo, ibi est & primum, & secundum, & tertium, & reliqua porro. Primum autem illud in universitate quidnam? Nihil certè aliud, quam rerum omnium principium. Primum igitur hoc principium ante omnia sua est principiata. Et primum hoc principium unum, Zoroastri Monas paterna, & ut Hermes inquit, Monas omnium existit principium & radix. Hoc enim verè est principium sine quo non, & quidem præcise, sicut unitas in numero multitudinis. Sine hoc namque uno principio entium nullum aut consistit aut constat. Inde omnis entium ordo suum ortum habet. Ab eorum entia numerari incipiunt. Ab eo producta sunt omnia. Hoc dedit omnibus Entibus suam Essentiam, vitam & habitum per omnia.

Actos.

Aetor. 17. vers. 25. Ab hoc conservantur, Vno enim hoc ab eis ablatum in interitum, ac forte in nihilum ruunt omnia. Quemadmodum manente principio, necesse est manere omne, quod continuatur cum eo. Aristot. 8. Phys. 52. In hoc crescunt & augentur. Ab hoc patre luminum descendit desuper omne donum perfectum. Jacobi 1. vers. 17. Ipsum Entibus omnibus tanquam finis propositus est. Ad hoc omnia redeunt, eique & uniri & ipso frui annuntantur. Est igitur principium hoc principium ordinis & numerationis, productionis & constitutionis; Principium conservationis, accrementi, perfectionis, Principium ut finis, principium denique reditus ad ipsum, & anagoges & reductionis. Principium igitur hoc ante omnia reliqua & principia & principata principium principiorum est.

Pedem hic figere non nihil cogimur. Audimus enim ita obstrepentem: Si principia sunt ante omnia, quomodo omnia sunt in principio? Hoc enim si datur, cum principio simul omnia, & principium cum omnibus, non autem ante omnia erit. Et in hoc si acquiescimus, ante & simul idem sunt, & δὲ ὅτι. Quid hic respondendum? Opiniorum hic varietas. Quidam ajunt, principium ante omnia esse, omnia tamen ea in se habere, quia ipsum in se ipso ea produxerit, & ante eorum productionem ipsum erat. Nonnulli vero, esse omnia in principio, ut in semine cuncta. Et semen illa cuncta esse & cuncta esse illud semen: Ita & principium pronunciant esse illa omnia, quae in se sunt, & haec omnia esse ipsum. Ajunt igitur: Principium esse ante omnia, nimirum ea, quae extra principium sunt ab eo producta: simul verò cum principio, & in principio ea omnia sunt, quae sua sunt, & intra se adhuc sunt, & nondum sunt producta. E. principium & ante omnia scilicet producta est, & in principio erant antequam producerentur. Sed exoritur hinc dubium aliud. Si in principio omnia: principium autem unum est, & unum undiquaque non est nisi unum, quomodo vel in eo erunt omnia, vel ipsum erit omnia? Nam si in eo omnia sunt, unum erit multitudo, E. unum erit & unum & simul multitudo? Absurdum. Respondemus cum Patricio, Omnia non esse ubique multitudine distincta. Non uno, inquit ille, modo, sed triplici omnia dicimus: Omnia uniter, omnia unia, omnia distincta, ideoque multiplicata. Posteriora duo explicatione forsitan non egent. Prius illud ita explicat Patricius: In uno omnia sunt, sed suo modo, nimirum si ita liceat fari, Uniter Graeci dicerent ἐν ἑνὶ ὄντι, quod Latini plenè non exprimunt. Uniter, id est modo quo uni competit, indivisè, indivisim, unè ut videlicet omnia sint in uno; ita & quamvis omnia sint, unum potius

potius sint, quam omnia, Omnia inquam, ut sint unum. Namque unum est per se & suam naturam & hyparxi & primo. Omnia autem est, quatenus ea in se habet indistincta, & uniter, secundo, & quatenus omnium est causa. Et licet multipliciter quendam hoc implicare videatur, quod ad cogitationem nostram, quae id non nisi ut multiplex concipit. Ipsum tamen eo quo unum est, omnia est.

6. Tertia & principii proprietates est, ut Ab eo sint omnia, scilicet principia. Id vero hoc modo demonstrari poterit. Entia sunt autem à nihilo, aut à non casu, aut à non causa, aut à causa. Non à nihilo: Ex nihilo enim nihil produci potest, cum nec hyparxin, nec vires ad producendum habeat ullas. Et si haberet, nihil iam esset aliquid, quod absurdum. Neque à casu sunt eadem pene ratione, quod casus hyparxin non habeat, nec vires nec actiones. Neque sunt à non causa. Causa enim omnis ad suum reducitur effectum. Non causa vero effectus est nullus. A causa igitur Entia ut sint necesse est. Sunt ergo vel à se ipsis vel ab alio. Non à se ipsis: produxissent enim seipsas. At productio est actio, actio à viribus, vires ab essentia. Existissent ergo antequam essentiam habuissent, quod praeter verum. Fuere igitur ab alio. Idque vel à multis, vel ab uno, vel ab utrisque. Non à multis. Quia & haec multa fuissent vel à seipso, vel à casu, vel à non causa, vel à nihilo. Et sic eadem nobis semper offerrent sese quaestiones. Si res non fuere à multis, neque ab utroque uno scilicet & multo simul: Nam & haec multa. Ergo ab uno omnes ut sint necessarium consequens est. Illud igitur verissimum entium principium est; sine cuius participatione entia omnia ruerent in nihilum. Claudemus nunc quaestionem hanc ultima principii proprietate, quae est Post quod omnia. Hec vero ita demonstrari posse videtur. Quod ante omnia entia fuit, post illud omnia ut sint necesse est. Principium quippe si antecedit omnia, omnia principium sequantur irrefragabili necessitate sequitur. Principium autem ante omnia fuisse entia, primam principii conditione demonstravimus, ita ut hic eandem apponere crambem vetet lex de regundis artium finibus.

7. Habes & de principio mundi efficiente sententiam nostram; Nempe id principium efficiens mundi esse, quod ante omnia, in quo omnia, à quo omnia & post quod omnia. Pluribus hac de re differrentem legas Franciscum Patricium in nova sua Philosophia. Nostrum nunc est contemplari stellas.

Q V A.

QVÆSTIO VII.

An stellas omnes creaverit Deus, & quoto
creationis die?

Cogitemus † *supera atque caelestia: hec nostra ut exigua & mi- 1.*
nima contemnamus, inquit Cic. 4. Acad. quæst. Animantia enim ho-
minum causa sunt generata, ut equus vehendi, boves arandi, canes
venandi & custodiendi: ipse autem homo ortus est ad mundum con-
templandum & imitandum. Idem de Natur. Deor. Et nobis quoq;
ardet nunc animus, quærare paululum (Paulina ut phrasi utar)
quæ sursum sunt, cælestes tueri exercitus, & patriæ nostræ speculari or-
namenta. Cum stellis igitur res nobis, An illas omnes creaverit Deus
& quoto creationis die quæritur.

Vn. versam † hanc mundi molem, cælum, terramque, & quæ- 2.
cinque in iis sunt, omnia, atque sic uniuersum stellarum chorum à
Deo esse conditum, & iis, qui Christo fidem dedere, inficias forte ibit
nemo, nisi qui (ut cum Aristotele, Proclo, Plinio, Simplicio, Aver-
roe, & aliis æternitatem mundi facilius saluet) sydera quoque æterna
jactare velit. Ex Creationis enim historia à Spiritu sancto, per Mo-
sen Ægyptum nobis tradita constat, à Deo uti res omnes, ita stellas
quoque creatas esse. Ita enim Moses Genes. 1. vers. 14. Dixit enim
Deus (scribit ille) sint luminaria in expansione cœli, ut dividant
diem à nocte, & sint in signa & tempora, in dies & annos. Sint
luminaria in expansione cœli, & illuminent terram; & fuit ita.
Fecit igitur Deus duo luminaria magna, luminare majus in do-
minium diei, & luminare minus ad dominium noctis.

Verum † res hic adhuc in incerto, non enim omnium stellarum, 3.
sed luminarium tantum mentionem hoc loco fieri inquis. Nomine au-
tem luminarium Sol & Luna duntaxat veniunt, quorum ille majus,
hac minus luminare appellatur. Sed responsio ex sacris in proclivi. Non
enim luminarium modo, sed & stellarum expressa ibidem fit mentio.
Verba Moysis hæc sunt: Fecit Deus luminare majus & minus. Non
solum autem hoc, verum subjicit porro, Et stellas, generali nomine o-
mnium stellarum species comprehendens. Quod quamvis ad nostram
asserionem facere satis posset, tamen & alia scripturarum loca, testi-
monia.

monia, dicta, stellas à Deo conditas manifestè probant. ut Psalm. 8. vers. 3. & Psalm. 136. vers. 7. Psalm. 147. vers. 4. Vbi in prioribus duobus locis Deus stellarum conditor expresse nominatur: in posteriori nomina ipsis imposuisse perhibetur. Videat qui volet, cap. 78. Jobi, & Ier. 45.

4. Sed † nondum omnis planè hoc loco sublata dubitatio. Versamur enim & jaectamur perpetuis dubitationum fluctibus, in profundo ignorantiae pelago, præcipue ubi erigimus mentes nostras ad celestium corporum contemplationem, quorum ad intuitionem mentis nostræ directæ acies tam imbecilla sæpe est, quam ad solem intuendum Nyctioracis oculus. Scal. ex. 1. f. 2. Multa namq; humani capitis & basin, & ambitum, & fastigium excedere videntur. Idem Exer. 365. f. 9. Vt hic quoq; videamus, quam parum nostri constet acies ingenii ad naturæ arcana meditanda. Exer. 307. sect. 17. Quaritur enim adhuc quoto creationis die stellæ à Deo conditæ sint?

5. Si scripturas consulamus, nulla fortè hic difficultas. Sic enim illa: Et posuit Deus luminaria in expansione cœli, ut illuminarent terram, utq; dominarentur diei ac nocti, ac dividerent lucem à tenebris. Et vidit Deus, quod esset bonum, et fuit vespera, & fuit mane dies quartus.

6. Caterum † contra assertionem hanc scripturarum insurgunt tum Pagani tum Christiani. Ex Pagani Simplicius, cujus argumenta descripta sic habent: 1. Posito syderum & præcipue solis effectu, necesse est sydera & Solem esse vel fuisse. Effectu enim posito necesse est causam propriam esse vel fuisse. Philippus Melancthon libr. 4. Dialect. pag. 298. Atqui primis antecedentibus diebus fuit solus & syderum effectus, nempe dies primus, secundus & tertius, itemque lux. Ergo non est quarto demum die sol creatus. 2. Simplissima & nobilissima corpora prius debent esse ratione originis & temporis. Atqui sydera sunt simplicissima & nobilissima corpora. Ergo. 3. Causa non est posterior suo effectu, τὸ ἄκτιον πρότερον οὐ ἄκτιον, inquit Aristot. 2. poster. text. 92. & 1. poster. 2. f. 10. & 6. Topic. cap. 4. §. 4. Omnis causa causato s. o prior est. Atqui sol & sydera sunt causæ fructificationis & fecunditatis arborum & plantarum, quod scilicet nascantur & crescant sumpto augmento. At enim Aristoteles Sol & homo generat hominem; & Theophrastus ait: Annus non tellus fructificat, vis scilicet & calor syderum, quæ

quæ in anni vicissitudinibus & tempestatibus cietur, vim illam
prolificam & productricem, qua plantæ nascuntur, terræ inji-
cit & excitat. E. Planta non sunt ante solem, sed sol ante plantas est
conditus. Eundem hunc Simplicii errorem, errarunt etiam A. Eugubi-
nus & Catharinus quidam uterq; professione Christianus, statuentes
astra ante quartum diem creata esse

Quoniam † verò nos scripturam sacram veritatis immotam an- 7.
choram, de rebus cælestibus & aliis naturalibus differentem potius, quàm
alium aliter & diversum quid ab ea docentem, sequi malimus, immò
debemus, nec cuiusquam hominis, nedum horum auctoritas tanta est,
ut eius auctoritatem & veritatem vel imminuere, vel evertere possit,
ideo illos quisquiliis suis sapientiæ titulo tinctis libenter frui patimur.

Interim † ad argumentum primum Simplicii respondemus: 1. niti 8.
illud falsa hypothese, ac si sol semper diem constituerit, etiam tempore
creationis. Non enim sol sed lux illa primo die condita, vicem solis sup-
plens, suo sibi à Deo indito motu diem constituit. 2. Distinguiamus pro-
inde inter ordinem & statum mundi constituendum, seu cum mundi con-
stitutio adhuc est in fieri, (ut loquuntur) & inter ordinem constitutum;
hoc & non illo respectu sol diei causa est. De luce autem illa, ut & de
stirpibus sentimus cum Philone, Basilio, Ambrosio, Chrysostomo, Beda
& aliis, idem illa ante solem & sydera condita esse, ne scilicet existimarent
homines solem esse primam & totam causam lucis atq; stirpium, quod vide-
ant nunc & lucem manare ex sole, & generationem & perfectionem ex eius
luce motuq; pendere, indeq; ansam arriperent idololatriæ, Solemq; Lu-
namq; & reliqua astra, visa illorum pulchritudine, estimatisq; commo-
ditatibus, tanquam Deos colerent & venerarentur. Ad 2. negando
majorem: Non enim à nobilitate & simplicitate temporis dependet initium
& præcessio. Immo ne ordinis quidem ratio ut excellentiora præponantur
possit. Ipsaq; deniq; natura ab imperfectioribus ad perfectiora pergere,
quæq; pulchriora sunt tanquam colophoem quendam operis sui, postre-
mo loco & tempore producere solet. Exemplo sit illud, quod in formatio-
ne hominis pars nobilissima simplicissimaq; anima nimirum, reliquis
membris jam formati & absoluti sit posterior. Ad 3. limitando mino-
rem. Vera enim illa est de ordine naturæ post natum & absolutum
jam mundum plenè confirmato: falsa de modo quo jam consistebatur
rerum natura, & quo jam erat in fieri. Minus proinde arguitur arguta-
tur in divinis Ethnicis Simplicius. In summa si creatio syderum ante
diem quartum accidit, eo autem die, ut volunt A. Eugubinus & Catharinus
quasi

quasi per recapitulationem memoratur, quare non de aliorum dierum operibus eodem modo existimari id ipsum dicique posset, ipsa nimirum ante dies illos, in quos à Mose creatio illorum rejicitur, facta esse, & illis diebus per recapitulationem duntaxat memorari. Non aliter quippe Moses de siderum ac de aliorum operum creatione scribit. Aut sanè, si ante creata sunt astra, cur non antè etiam, suo videlicet loco & ordini, eorum creatio, à Mose est inserta? His fortè aqua ipsis hærebit. Sed ad Angelos progrediamur.

QVÆSTIO VIII.

An Genii sive Angeli sint essentiæ, hoc est, an sint & existant?

1. *Questione t̄ hac, (fatemur equidem ingenuè & libenter) si intra limites pietatis, & religionis Christianæ crepidines mens hominis sese contineret, haut profectò esset opus. Nos certè de angelorum essentia ita dubitamus, ut ne quidem ullum sub vexillo militiæ Christianæ militantem in rebus salutem beatitatemque nostram concernentibus existimemus adeò alienum & peregrinum, quin genios si ve angelos esse non modò sciat, sed id ipsum etiam certò firmamque fiducia credat statuaturq̄. Unde rectè Zabarella lib. 2. de prima rerum mat. cap. 20. Nos Christiani, inquit, asserimus angelos olim à Deo fuisse creatos.*

2. *Ex superabundanti t̄ tamen id ipsum nos contra fanaticos quosdam confirmabimus, & quidem sequentibus rationibus. 1. Variis angelis nominibus non à sacris solùm, sed etiam à Prophanis auctoribus, ab illis quidem Spiritus, stella lucis, ignis flammans, ἀγγέλαι &c. ab his verò Dii, Dæmones, Genii, substantiæ, νοεροί, ἀνάγκη, &c. nominantur. Hæc autem nomina certi aliquid in rerum natura dicere notare & constituere certum est. Nec enim levi quadam temeritate ea effecta esse putandum est. Angeli igitur ut sint necessum est.*

3. *2. Mundus t̄ perfectus dicitur ob id, quod ex omnibus illis, propter quæ imperfectionis alicujus argui posset, constat. Perfectio autem illa in triplici generis substantiis consistit: 1. Visibilibus, ut celo & elementis. 2. Partim visibilibus, partim invisibilibus ut hominibus.*

minibus. 3. In visibilibus, ut angelis. Qui si non varentur, mundus imper-
fectus esset, quod tam contra Theologos quam Philosophos. Vid. Arist. 1. de
Cælo. cap. 1.

Exs^t est, cujus est entitas aliqua, seu quod essentiam suam habet verā 4.
& aptam ad realiter existendū. Atqui angeli esse suum habent, seu essentiam
ad realiter existendum. Quare & entia ipsos esse consequens est. Entia, inquis,
sunt, verū rationalia? Sed rationale illud est quod rationis figmentū, quodq̄
nullum nisi ab operatione mentis esse habet. At angeli re ipsa sunt in rerum uni-
versitate, & revera per suam essentiam à Deo acceptam extra officinam 7.
2078 sunt & existunt. E. non rationis sed realia entia erunt.

4. Quicquid habet potentiam, & à potentia naturali prodeuntem actio- 5.
nem, illud in rerum natura sit necesse est. Atqui genitorum non tantum poten-
tia est, verum etiam à potentia naturali sese exerens actio. Quod licet hic nu-
de asseramus, probamus id tamen in questione jam statim sequente. E.

5. Cujuscunq; rei est existentia, illius & certissima est essentia. Ex- 6.
istentia enim essentiam præsupponit Vall. libr. de sac. Philos. pag. 19. Eo
nunquam sine essentia, licet hæc sine illa esse possit. Thom. 2. cont. gent. c.
52. Conf. Pic. l. 1. de pr rerum mater. c. 9. Existentia namq; ad essentiam
se habet sicut actus ad potentiam, Thom. 1. part. sum. q. 3. a. 4. estq; nihil
aliud quam quidam rei modus, quo res extra nihilum esse dicitur, seu quo res
dicitur existere actu. Perer. l. 6. Ph. c. 13. Jam verò angelorum est existens
tia non quidem incompleta qua accidentium est & parium, sed completa. E.
& completa essentia. Modus enim existentia sequitur modum essentia. Per.
l. 6. de comm. rer. princ. cap. 13.

6. Existentia t̄ competit ei quod actu verè per se existit. Existere enim 7.
est quid maxime actuale, & quaedam præcipua divini esse participatio, teste
Dion. 5. c. de divin. nom. Atqui angeli actu & per se existunt, siquidem na-
tura sunt à Deo creatæ sua vi existentes. E. 7. Immo t̄ existentia earū rerum
est, quarum est & motus operatioq;. Atq; hæc ipsa angelis etiam competere pro- 8.
batum dabimus questione proxima. Angelos igitur esse necessum est. Quod &
Arist. fatctur l. 1. de cæl. c. 9. Nec obstat quod mente à nobis concipi non pos-
sit & multas res alias in rerum natura existentes, non eo, ut sunt, modo, concipi-
mus; Multa namq; humani captus & basin & ambitum & fastigium excede-
re videntur Scal. Ex. 365. l. 9. Nec proinde tamen ex naturæ censu ea stacius
erebenda, ut nec sine manifesta necessitate nova in eundem temere irueban-
da sunt, juxta Scal. exer. 61. sect. 1.

QVÆSTIO IX.

An Angeli sint vera iūgūveva?

D.

Septem

u. Septem $\dagger$ imprimis fuisse tempore Christi (uti Epiph. in præf. libroꝝ. de Hæret. numerat) in populo Iudaico sectæ: Sadducæi, Scribæ, Pharisei, Hemerobaptiste, Nazaræi, Essæi, & Herodiani; Ex quibus tamen præcipue floruerunt Pharisei & Sadducæi. Hi (Sadducæos puta) tam peruersæ fuerunt religionis, ut non modo resurrectionem carnis futuram non crediderint; sed & Angelorum & animarum hypostasim cum Libertinis negarint, immo & adhuc negant. Act. 23. v. 8. Vide Thesaurum A. Marlorati loco de Angelis. Nos, ut angelos vera $\upsilon\phi\iota\sigma\acute{\alpha}\mu\epsilon\nu\alpha$ esse adstruamus, cogunt sequentes rationes:

1. Qualia sunt nomina rebus in naturâ existentibus imposita, ejusmodi quoque sunt res ipsæ nominibus denotata. Atqui nomina angelis competentia denotant rem per sese in natura subsistentem, nempe substantiam. ἄγγελος enim latinis nuncium sive legatum significat $\alpha\pi\omicron\tau\omicron\delta\ \&\ \gamma\gamma\epsilon\lambda\lambda\epsilon\nu$ à mittendo, quia mittuntur à Deo. At quisnam nuncius aut legatus qui non simul sit $\upsilon\phi\iota\sigma\acute{\alpha}\mu\epsilon\nu\omicron\nu$. Sic $\Delta\omicron\lambda\mu\omicron\nu$ Scientem, Sapientem, Latinis denotat. Quod autem scit, quod sapit substantia sit necesse est. Genii appellantur ob id, quia ut gignamur procurant, & genitos tuentur. Similiter & reliqua nomina rem
2. per se suâ naturâ subsistentem designant. 2. Quicquid $\dagger$ ita creatum est ut per se suâque natura forsîm subsistere & existere possit, nec alio quopiam, in quo existat, subjecto opus habet, id verum sit $\upsilon\phi\iota\sigma\acute{\alpha}\mu\epsilon\nu\omicron\nu$ consequens est. Iam verò angeli ejusmodi sunt Naturæ, nempe per se seorsîm subsistentes, nec altero quopiam subjecto, in quo inhereant, & à quo sustineantur, indigentes. Vera igitur erunt $\upsilon\phi\iota\sigma\acute{\alpha}\mu\epsilon\nu\alpha$.
3. Quod ipsum $\dagger$ quoque probat, quod angeli nêdum simplici vulgariq; sed excellenti intelligentia, ratione & voluntate præditi inscribitur utis perhibentur. 4. Rationem $\dagger$ porro: Quicquid ita creatum est, ut tam ad bonum quam ad malum æqualiter propendeat, immò quicquid errare labi, falli, decipi, aut si velit, in perfectione sua integritateq; persistere potest, id essentia per se subsistens est. Atqui angeli initio ita creati sunt, ut falli, labi, errare & decipi, vel etiâ in veritate, integritate perfectioneq; sua persistere poterint. E. 5. Quod si jam ab adjuncto angelorum officio argutari liceret, quid
5. quaeso clarius, manifestius, & perspicuum magis, quam angelos vera $\upsilon\phi\iota\sigma\acute{\alpha}\mu\epsilon\nu\alpha$ esse. Angeli enim non Deo solum: (de bonis jam loquimur) sed & nobis hominibus inservire, Deum laudare, ipsius mandata exequi, pro nobis pugnare, excubias agere, castra metari: Mala nobis insidiari, nos leonis instar circumire, ad peccandum impellere, in mala præcipitare dicuntur. 6. Nec $\dagger$ minus effecta angelorû id ipsum probant: Modò enim illos corporib; humanis assumptis, hominib; apparuisse, modò locutos cum illis fuisse, modò cibû una cœpisse, malis tam præsentib; quam futuris eos liberasse legimus. Errorè proinde errat ex Sadducæi cum Libertinis non ferendum, quod Angelos non vera $\upsilon\phi\iota\sigma\acute{\alpha}\mu\epsilon\nu\alpha$ verasq; substantias, sed motus duntaxat & affectus animorum sive bonos si-

ve mas

de malos, aut virtutes que Deus in natura excitat, esse, affirmat. 7. Ex qua absurda opinione quid absurdi sequatur præ manibus est. Primum enim, si angeli tantum modo motus essent & agitationes affectuum in hominum mentibus excitati, nequaquam certe angeli numerari possent, numeroque distingui, id quod tamen sacris literis est frequentissimum. Sed absurdum aliud: Affirmat Christus Matth. 22. v. 30. nos in altera vita futuros similes angelis. Ad ex opinione Sadducæorum & Libertinorum angeli sunt motus dumtaxat siue affectus: E. & homines secundum bonam consequentiam in vita æterna eiusmodi erunt. Ecquid ergo deterior conditio nostra in altera quam in hac vita? Haut opinor. Facessent igitur vana Sadducæorum & Libertinorum figmenta. Nos ductum Scripturarum potius sequemur, Credentes angelos sanctos ad stare orantibus: offerre Deo vota & preces hominum: si sine deceptione levare puras manus prospexerint. Bernhard. in Serm. 10.

QVÆSTIO X.

An semper secundum leges sit judicandum?

Allubescit nobis affirmativa; Hanc igitur his sistamus anchoris: 1. Quod i. Deum, Naturam & rectam rationem habet auctorem, & quod accuratam experientiam, longo rerum usu, multorumque virorum prudentium consensione formatam & firmatam est, secundum illam semper judicandum. Atqui leges Deum ipsum, Naturam & rationem rectam auctorem habent, Unde Cicero Philip. 2. Lex, inquit, nihil est aliud, nisi recta, & à numine Deorum tracta ratio, imperans honesta, prohibensque contraria. & 1. & 2. de ll. Lex est ratio summa, insita in natura, quæ jubet ea, quæ faciendâ sunt, prohibetque contraria. Immo leges accuratam experientiam, longo rerum usu multorumque virorum prudentium consensione formatæ & firmatæ sunt. Pic. gr. 10. Ph. mor. c. 19. E. in judicando negligi nullo pacto possunt. 2. Ius est ars boni & æqui. l. 1. ff. de Iust. & Iure. Atqui leges sunt ius. E. sunt ars boni & æqui. At secundum æquum & bonum semper judicandum. Leges sunt æquum & bonum. Eâ enim virtute & sapientia majores nostri fuerunt, ut in legibus scribendis nihil nisi salutem atque utilitatem Reip. proponerent. Neque enim ipsi quod obesset, scribere volebant: & si scripissent. cum esset intellectum, repudiatum iri legem intelligebant, ait Cic. l. 1. de invent. 3. Non est judicare secundum leges legum auctoritatem frangit & minuit, introducit malam consuetudinem, per quam homines assuescunt leges contemnere, aut vilipendere, ita ut paulatim à civitatibus. leges evanescant, & licet sint & habeantur, sunt tamen ac habentur ita, ac si non essent. Ex qua autem civitate leges exulant, in eam seditio bellumque ingreditur solet. Halic. l. 7. Antiq. Rom. Immo sine legibus, nec domus ulla, nec civitas, nec gens; nec hominum univrsum genus stare, nec rerum natura omnis, nec ipse mundus potest. Cic. 3. de ll. Iudicare igitur secundum leges, legum auctoritatem confirmabit, corroborabit, multumque commodi ac utilitatis civitatibus. adferet. Contrarium enim sunt contrarii effectus. Arist. 2. Rhet. c. 4. & 2. Top. 3. 4. 2. de gen. & corrup. c. 3. & 10.

Verum

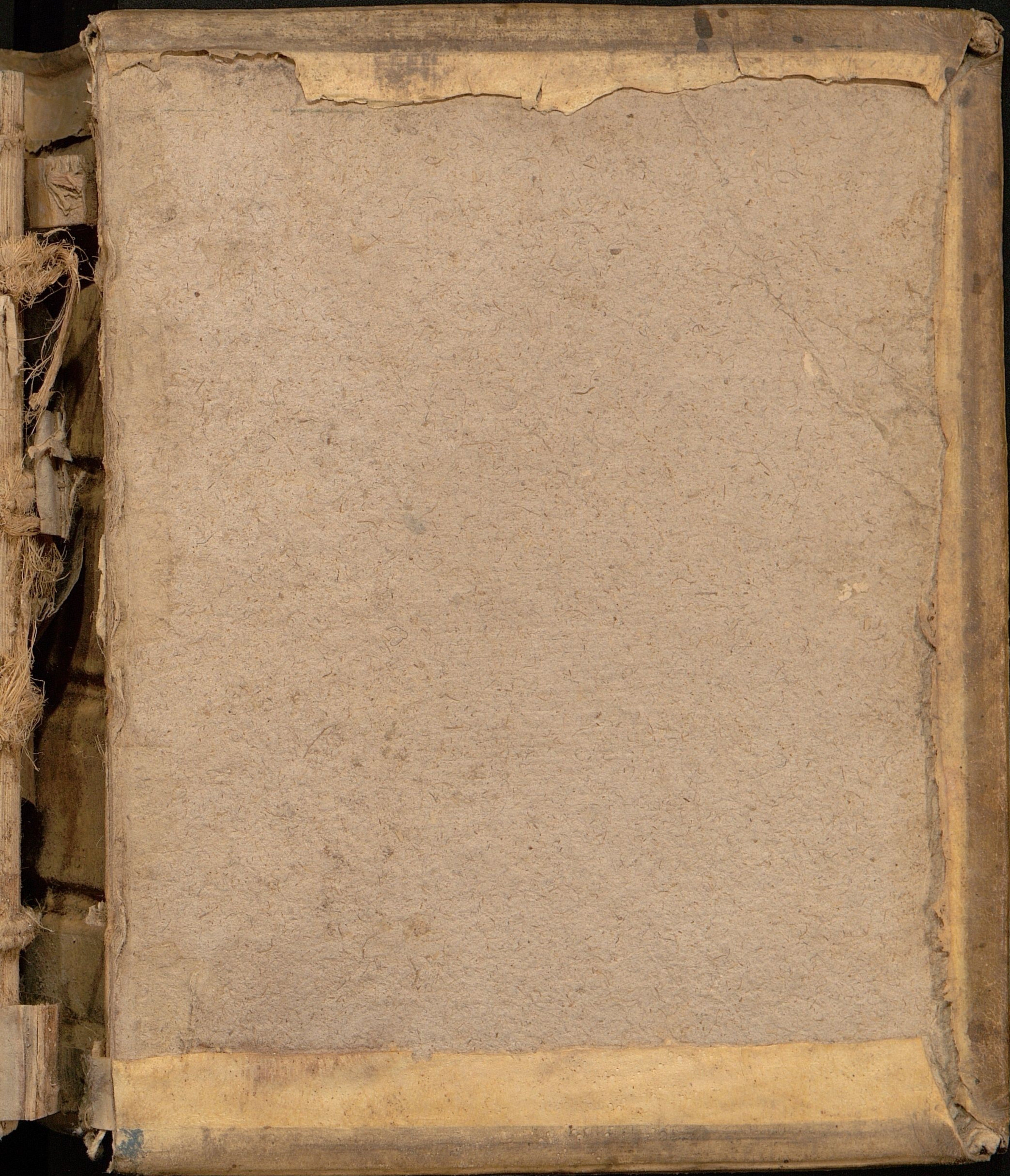

4. Verum cum grano salis (ut aiunt) accipiendum est id, quod dicitur, secundum leges iudicandum semper esse. Certum enim est leges solum generatim & universaliter precipere de rebus faciendis vel omittendis: nec sigillatim de singularibus rebus aliquid certi iudicare & statuere, cum nec circumstantias quascunque praevidere, vel verbis exprimere potuerint. Arist. 3. Polit. c. 11. Si quidem non magis legibus singula contineri possunt, quam infinitum quiddam & immensum ab eo, quod finibus exiguis, ac veluti cancellis angustissimis, conclusum sit. Nec enim leges tantam potestatem iudicibus unquam darent, si legibus omnia complecti potuissent. Bodin. l. 6. de Rep. c. 6. Certum quoque deinde & hoc est: Summam seu strictum jus summam saepe fieri injuriam. Et legem ab aequitate de visam quasi corpus ex sanguine & ex carne videri. Bodin. l. d. Et qui legibus utitur nimirum exacte, sycophantam. Menander. Proinde & leges nonnunquam necessario recipiunt interpretationem l. 2. §. his leg. de Orig. jur. quae rigorem legum seu summam & strictum jus longius a naturali ratione discedens, ex praescripto rationis pro rerum & personarum circumstantiis moderatur l. Placuit. 8. C. de jud. l. in omnibus de R. J. Atque hoc interpretatio vocatur saepe aequitas, benignitas, & cetera, humanitas, aequitas, bonum, naturalis iustitia l. 13. §. 7. De Excus. Tut. l. Bona fides. 29. §. 4. mand. l. bona. 31. de depos. Sumiturque vel ex verbis vel mente legis. Ex verbis, ut puta, si verba legis non sunt perspicua, vel propter ambiguitatem orationis, vel propter variam verborum significationem. Ex mente vero & sententia legis tunc, quando pro ratione & convenientia legis effectum & intellectum eius restringit vel extendit eo casu, quo nihil alio jure constitutum & definitum est. l. Quod constitutum 21. de Test. milit. l. Si vero 64. §. 9. solut. mat. Videatur Alchus. lib. 1. Jurisprud. Rom. c. 1. Hanc vero interpretationem iudex, qui viri boni & innocentiis officio fungi debet l. Ceter. Famil. Hieroscuid. facit, eamque.

6. juxta clausulam vulgari principium rescripto, Quo ad aequum videbitur, comprehensam, moderatur, unde & ab Aristotele l. 5. Nicomach. cap. 4. jus loquens, potens & virum vocatur; Ita tamen interpretatione adhibere Iudex debet, ne propter munera, cognationem, odia, amicitias, paupertatem, divitiasve, legis sententiam flectat. Quicumque enim consanguinitate aut amicitia, vel e converso hostili odio vel inimicitia in iudicando ducitur, pervertit iudicium. Hieronymus super Amos, & iudicare de subditis digne nequit Gregor. in Moral. Proinde non contra sed secundum leges iudicet, & eatenus leges flectat ne rumpantur. Bodinus lib. 6. de Repub. cap. 6.

Finis disputationis primae.

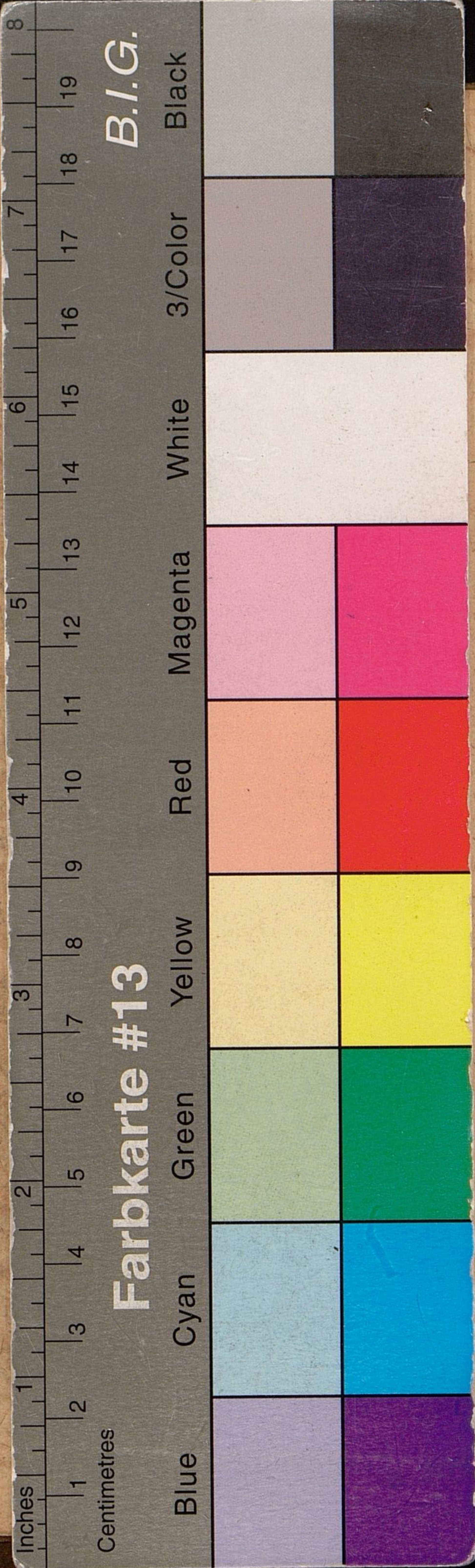

CENTURIA
Quarta
QUÆSTIONUM
ILLUSTRIUM PHI-
LOSOPHICARUM
*In inclytæ VVittebergensi Academia
publicis disputationum exercitijs
Sub præsidio
M. Jacobi Martini Profefs.
publici discussarum.*

WITEBERGÆ,
Excudebat Martinus Henckelius, Sumptibus
Pauli Helvvigij Bibliop. Anno 1608.

